

ДЕКОДИРАЊЕ СЛИКЕ СА ПОВРШИНЕ ЗЕМЉЕ

34. београдски филмски фестивал одвијао се од 24. фебруара до 5. марта под слоганом FEST FORWARD. Тај најављени искорак ка напред садржао је занимљиву потку у избору филмова који су ове године отворили и затворили Фест. Заједнички именитељ филмовима *Сломљено цвеће* и *Кад прошлост закуца* може се пронаћи у само једној речи – преиспитивање. Дакле, за Фестово велико напред неопходно је и добро одмеравање пређеног пута, загледање у себе да би се – искорачило.

Част да ове године отвори Фест припала је филму "Сломљено цвеће" Вима Цармуша. Потпуно доследан себи, а како то Емир Кустурица рече, и својим годинама, Цармуш нам препознатљивим филмским језиком, у савршеној форми, приповеда наизглед малу причу о окорелом нежењи Дону, који се једног јутра, како то бива, већ у солидним шездесетим годинама живота, окреће око себе не би ли схватио где је, ко је и шта носи у срцу као траг скоро већ пређеног пута. Иницијална каписла за ту врсту преиспитивања је непотписано писмо које стиже, са информацијом да је његов син, за кога и не зна да постоји, кренуо у потрагу за оцем. А онда следи понирање у себе, кретање по рекама и рукавцима прошлости, не би ли се накнадном свешћу о битном и небитном осмислила садашњост. Такав заплет, по површини релативно мирног тока одлично носи Бил Мареј, један од ретких глумца са невероватном способношћу да фасцинантно држи пажњу док ама баш ништа не ради у кадру. На његов дар се наслања и Цармушева филигранска режија, градећи од "Сломљеног цвећа" онај фини, мали-велики филм, који вам препоручујемо.

Фест је свечано затворио филм "Кад прошлост закуца" Вима Вендерса. "Ово је филм о љубави и породичним односима. Највише од свега, ово је филм о пропуштеним шансама и кајању, које долази када схватите да сте их пропустили" – сажео је причу филма његов редитељ.

Заиста невероватно, али заплет ова два филма је скоро исти. Наравно, када су у питању мајстори попут Цармуша и Вендерса, то и није потпуно одређујуће за филм. Сваки је у оквир приче унео своју поетику, естетику и интелектуалност. Можда је управо сам случај понудио занимљив експеримент: могућност да видимо како о истој теми размишљају два велика редитеља.

Дакле, Вендерсов филм почиње у тренутку када његовом јунаку Хауарду Спенсу (Сем Шепард), у сличним годинама као и Дон из прве приче, "пуца филм" на тему његовог сопственог живота, прилично утопљеног у алкохол и бесмисао. Док покушава да побегне из своје садашњости, сазнаје од мајке да можда има дете. И, наравно, креће у потрагу за њим. Шта је, како и колико Хауард пропустио, да ли се пре тридесетак година десила и једина љубав његовог живота или је потреба да она постоји накнадно обојила прошлост – остаје вама да откријете. Имаћете несребичну помоћ Сема Шепарда, и као глумца у главној улози, и као писца сценарија.

Дакле, оба филма, са почетка и краја Феста, у процесу преиспитивања покрећући истоветна питања – нуде необичан пут за декодирање фестивала. Тим путем би требало поћи да би се искорачило напред. Тим пу-

тем се, руку на срце, донекле и кренуло, али остаје утисак – ипак недовољно за залет до истинског искорака.

ИЗМЕЂУ СТВАРНОГ И МОГУЋЕГ

Једну новину овогодишњег Феста свакако треба подржати. На седници одржаној 2. фебруара 2006. године, Савет Феста усвојио је одлуку о избору 10 пројеката који су представљени на Pitching-у у оквиру посебног програмско-пословног фокуса 34. феста – “B2B – Europe out of Europe”, који је одржан завршног викенда свечаности филма. У контакту са бројним представницима продуцентских кућа и фондова из Европе, који су били гости ове манифестације, филмски аутори су на својеврсној берзи могли да покажу своје пројекте и дођу до средстава за њихову реализацију.

Оваквим искорак Фест се приближио великим светским кинематографским ревијама, са већ устоличеним индустријским ограничењима типа B2B, што се може читати и као Business to business, или Belgrade to business.

Још једна предност Феста чита се у ставу његовог уметничког директора Мирољуба Вучковића да фестивал може бити одговор за проблем преживљавања биоскопа у опасном периоду надолажења различитих носача филмова за код куће: “Фестивал је увек убедљив узорак нечега што није могуће произвести код куће. Фест настоји да својим програмом и активним садржајима још једном учини директним пут између филма и гледалаца, да потврди да између стварног и могу-

ћег постоји само један оригиналан доживљај који је у суштини филма: велики екран, замрачен простор, људи околу, усмерен поглед... и не-заменељиво задовољство.”

Управо такав оригинални доживљај и јесте главна одредница осећаја са којим смо десетак дана, колико је фестивал трајао, могли да пратимо његов главни програм токови, али и извесан поглед на француски филм, духовне територије, чињенице и сплаглице, светионик и филмеур, као посебан огранак програма токови. Посвета глумици Ани Карини и 68: секс, дрога и рокенрол, као посебни програми у Југословенској кинотеци само су заокружили концепт.

Како се добар део тих наслова већ налази, или ће се наћи на биоскопским репертоарима, радост доживљаја биће доступна и свима онима који за време Феста нису имали такво искуство.

ГЛУМЦИ У УЛОЗИ РЕДИТЕЉА

Иван посебног светла које је на нека филмове приказане на Фесту бацила додела овогодишњег Оскара, о којима ће такође бити речи, занимљиво је поменути два остварења која редитељски потписују глумци. “Лаку ноћ и срећно”, други редитељски филм Џорџа Клунија (први је био “Исповести опасног ума” из 2002) критичар “Њузвика” оцењује као најзанимљивији амерички филм прошле године.

И заиста, филм је занимљив, како због истините приче на коју се наслања, тако и због начина на који је она испричана. Радња је смештена у шездесете године прошлог века и бележи сукоб између пио-

“Кад прошлост закуца”, Вима Вендерса

Ана Карина, специјални гост Феста
(горе десно)

FEST
TOB

“Лаку ноћ и срећно”, Џорџа Клунија

нира телевизијског новинарства Едварда Мароуа и сенатора Џозефа Макартија, ловца на комунисте. Обавеза новинара да моћницима говоре истину, морална је окосница овог филма, урађеног у црно-белој варијанти, што савршено приближава период у коме се радња догађа, телевизију тог времена као оквир приче, али и јасну поделу између истине и лажи. Инсистирање на истини, али и на праву да се другачије мисли, води познатог новинара и његову екипу из емисије у емисију, кроз неизвесност, чак и оптужбе да су комунисти, преко притисака спонзора, до победе – Макартијеве лажи и тактика застрашивања коначно су разоткривене и он бива изведен пред Сенат и развлашћен. Режирајући овај филм Клуни одлично користи снагу аутентичног догађаја, доводећи га на махове на раван документарног филма, али само наизглед, јер је прича знатно дубља и слојевитија.

Свој првенац редитељски је потписао и Томи Ли Џонс. "Три сахране Мелкијадеса Естраде" је необичан, луцидан филм који вас снажно продрма а да и не приметите да вам се тако нешто спрема. Има ту и романтичног пријатељства, животних лекција, ироније судбине, и оне уобичајне – свакодневне. Тело Мелкијадеса Естраде пронађено је плитко закопано у тексашкој пустињи, где је на брзину сахрањено после убиства. Локалне власти не покушавају да реше злочин, јер је реч о илегалцу. Тело само пребацују на гробље за сиромашне. Пит Перкинс (Томи Ли Џонс), надзорник ранча и Мелкијадесов најбољи пријатељ, преузима на себе одговорност да истражи убиство, а када пронађе убицу, приморава га да тело његовог пријатеља транспортује у Мексико, на трећу сахрану. Необично је умеће којим овако морбидан сценарио, уз прегршт одговарајућих сцена, скоро да не оставља очекивани осећај у желуцу. Филм чак, веровали или не, обилује ведрином.

"Капоти" Бенета Милера, испоставило се, с разлогом је привлачио посебну пажњу. За главну улогу у тој причи Филип Сејмур Хофман је добио Оскара. Ово је још један филм који барата исечком створности. Чини се да је ту и најмања могућност за грешку. Труман Капоти, аутор романа "Доручак код Тифанија", трагом вести у новинама о зверском убиству четворочлане породице Клатер, одлази да напише текст за "Њујоркер". Та идеја се убрзо мења и он почиње рад на књизи. Како су му исповести убице драгоцене, он им у почетку помаже у ангажовању адвоката и продужује агонију са примесом наде. Међутим, књига се полако приближава крају... Не би било упутно да даље развијем причу, сем што ћу напоменути да је сам Капоти тражио да му на гробу буде записано да у животу много више суза пролијемо због жеља које су нам се оствариле него због оних које нису...

Хофман је заиста добар у нијансама лика који тумачи, а који је, кажу савременици, био једна од најневероватнијих појава свога доба. При том је у време када је хомосексуалност била анатемисана у Америци, сасвим јасно стварао до знања да је геј.

Управо нас поменута Капотиева хомосексуалност води до следећег филма који заслужује вашу пажњу. "Планина Броукбек" Анга Лија је, претпостављам да сте то већ чули – љубавна прича на тему хомосексуалности. Уводећи апсолутно све одлике добре љубавне драме, смештене у фантастичан, изострен крајолик северних планина, Ли, чини се први на овај начин, проговара о односу два мушкарца, чија ће веза трајати читав њихов живот.

Шта год мислили о овој теми, након филма ћете остати прилично замишљени, јер када је болом и патњом потврђена, љубав никога не оставља равнодушним.

ПОЕТИКА ИСТОКА

У правом маниру енглеске школе филма, "Госпођа Хендерсон вам представља" Стефана Фрирса вас сигурно неће разочарати, као ни духовита прича о позоришту у време Другог светског рата, које подиже на ноге нацију у тренутку кад ју је рат скоро бацио на колена. Наравно да ћете се одмах сетити неких руских градова под опсадом, а багами и неких наших, у којима је позориште живело, упркос свему.

"Сломљено цвеће", Џима Џармуша

Поменути филмови, скоро без остатка, долазе из моћних продукција и кинематографија. Посебну поетику и свежину идеја Фесту су донели филмови из Ирана "Једне ноћи", Казахстана "Ловцац", Грузије "Пут за Карабах"...

Јужноафричка "Кармен" Марк Дарнфорт-Меја, прошлогодишњи победник Берлинског фестивала, јесте филм посебне поетике, којом је истоимена опера Жоржа Бизеа смештена у сиромашну четврт Севиље. Егзотика приче о љубави, пожуди и лудилу додаје овом филму све потребне елементе, који ће вас, уз одличну музику, повести на необично и опуштајуће уживање.

Филм "4" Иље Хржановског, за који је тражен и додатни репризни термин у оквиру фестивала, првенац младог московског редитеља, говори о много чему. О љажима, идентитету, казни, великим руским темама на савремен начин. "Људи лажу. Понекад због досаде, некада зато што желе промену, а понекад зато што се стиде оног што јесу и желе да буду неко други. Могућност да postanем исти као сви други, не само по понашању, већ по унутрашњој структури, учинила би ме неспособним да истински осећам и све би се претворило у формалност. То ме толико брине да се догодило да мој филм делом говори и о томе", понудио је своју верзију читања филма Хржановски, након што је својим неочекиваним одговорима потпуно задобио новинаре и гледаоце на пројекцијама.

С ЉУБАВЉУ И ГОРЧИНОМ

Како обично оно најбоље остављамо за крај, послужићу се тим концептом да са неколико реченица проговорим о филму "Мандерлеј" Ларса вон Трира, упозоравајући да је у овом делу текста нешто израженија нота субјективности. Трир је већ одавно филмовима "Против таласа", "Плес у тами", "Европа" поделио филмски свет на оне који га обожавају и оне који не могу ни да га одгледају до краја. Претходни филм "Догвил" и најновији "Мандерлеј" као други у најављеној трилогији, постојеће стање само су заштрили до крајњих граница. Неки му пребацују да је уништио суштину филма, постављајући своје филмове на раван позоришне сцене, други да је угрозио његову структуру... За писца ових редова Трир је на самом врху режије данас, а његов нови филм показатељ да је испод тог врха још неколико празних места, до првих следећих догађања. Његов нови филм провокативном и крајње прочишћеном причом говори о људским слободама. У ствари, Трир нас пита јесмо ли ми заиста слободни, успут, док нам објашњава колико ми и не знамо шта бисмо са евентуалном слободом, заштићени зависношћу од многих одговорности које нисмо у стању да прихватимо.

Вим Вендерс је на Берлинском фестивалу рекао да се филм завршава у очима гледалаца. Многи филмови овогодишњег Феста су још значајнији на тој унутарњој пројекцији, тамо где одвајамо јако и млако, добро и зло, лепо и ружно, и где сами са собом разрешавамо судбине неких наизглед далеких јунака. Па, изволите. Биоскопи вас очекују. Наравно, ту је и преиспитивање. ■

Драгана МАРКОВИЋ